

NORGES BANKS OPPGJØRSSYSTEM

Årsrapport 2014

MARKEDER OG
BANKTJENESTER
INTERBANKOPPGJØR

NORGES BANK

Innhold

Oppsummering og hovedpunkter	3
Formål	3
Kontohold og betalingsoppgjør	3
Bankenes sikkerhet for lån	3
Kontohold for staten	3
Driftsstabilitet.....	4
Prosjekter	4
Internasjonale prinsipper for finansiell infrastruktur	4
Beredskap	4
Internasjonalt samarbeid.....	4
1 Kontohold for bankene	6
1.1 Innledning.....	6
1.2 Deltakelse i NBO.....	6
1.3 Priser i NBO	7
2 Betalingsoppgjør og låneadgang	8
2.1 Innledning.....	8
2.2 Bankenes innskudd i Norges Bank over natten	8
2.3 Låneadgang i Norges Bank	9
2.4 Benyttet låneadgang	10
2.5 Omsetningen i NBO	11
2.5.1 Omsetningen fordelt på kategorier	12
2.5.2 Interbankbetalinger	12
2.5.3 Statlige betalinger	13
2.5.4 Sammenhengen mellom reserver og markedsoperasjoner	13
3 Nettooppgjør	14
3.1 Innledning.....	14
3.2 Deltakelse i nettooppgjørene	14
3.3 Avregninger fra NICS	15
3.4 Verdipapiroppgjørene.....	15
3.5 Oppgjør av derivathandel og låneordningen.....	16
3.6 Valutaoppgjøret i CLS Bank.....	16
3.7 Nettingeffekten i oppgjørene.....	17
4 Sikkerhet for lån	18
4.1 Innledning.....	18
4.2 Pantsettelse	18
4.3 Låneadgang	18
4.4 Verdipapirregistre.....	19
4.5 Fordeling av pant.....	19
5 Kontohold for staten	21
5.1 Innledning.....	21
5.2 Kontosystemet for staten.....	21

Oppsummering og hovedpunkter

Formål

Formålet med Norges Banks oppgjørssystem er å fremme et effektivt betalingssystem innenlands og overfor utlandet ved å gjøre opp betalinger mellom bankene raskt og sikkert. Oppgjørssystemet skal oppfylle relevante internasjonale standarder og krav til samfunnskritisk infrastruktur.

Kontohold og betalingsoppgjør

Ved utgangen av 2014 hadde i alt 131 banker ordinær konto i Norges Bank, mot 128 i 2013. Av disse deltok 22 banker direkte i oppgjør av avregninger. Dette var én bank færre enn i 2013 som følge av en fusjon mellom to banker. Ved utgangen av året hadde tre banker avtale om beredskapskonto.

Den daglige omsetningen i NBO var i gjennomsnitt 213 milliarder kroner i 2014, mot 203 milliarder kroner i 2013. Det var høyest omsetning 19. mars med 577 milliarder kroner og lavest omsetning 13. oktober med 81 milliarder kroner.

Bankenes samlede innskudd over natten i 2014 var i gjennomsnitt 35,2 milliarder kroner, hvorav 34,2 milliarder kroner var folioinnskudd. Innskudd til reserve- renten var i gjennomsnitt 960 millioner kroner, mot 885 millioner kroner i 2013. Ved utgangen av 2014 var bankenes samlede innskudd i Norges Bank 34,3 milliarder kroner.

Bankenes sikkerhet for lån

Ved utgangen av 2014 hadde bankene pantsatt verdipapirer til fordel for Norges Bank til en låneverdi av 218 milliarder kroner, mot 217 milliarder kroner året før. Noe over to tredeler var pantsatt i Verdipapirsentralen, mens nesten én tredel var pantsatt i verdipapirregistre i Euroclear Bank og Clearstream Banking. Om lag 58 prosent av pantet var obligasjoner med fortrinnsrett, mens om lag 40 prosent var obligasjoner utstedt av stat eller kommune.

I 2014 ble 153 søknader om godkjenning av pant behandlet. Dette er en betydelig reduksjon fra 2013 da 378 søknader ble behandlet. Ved utgangen av året var i alt 455 verdipapirer godkjent som sikkerhet for lån, mot 621 året før.

Danmarks Nationalbank, Sveriges riksbank og Norges Bank har avtale om at banker kan pantsatte verdipapirer til fordel for en av disse sentralbankene som grunnlag for lån i de andre sentralbankene, såkalte korrespondentbankavtaler. Pantsettelsen av verdipapirer skjer i VP Securities i Danmark, Euroclear Sweden i Sverige og Verdipapirsentralen i Norge. Bruken av ordningen er basert på manuelle rutiner i de tre sentralbankene for å kontrollere og registrere endringer i pantsettelsen.

Bruk av manuelle rutiner medfører risiko. Alle de tre sentralbankene er i ferd med å skifte ut sine systemløsninger for håndtering av pant, og legger i den forbindelse opp til i størst mulig grad å benytte automatiserte rutiner i forvaltningen av all pantsettelse. Det er svært få banker som har benyttet ordningen, og ved utgangen av 2014 har ikke bankene lenger pantsatt verdipapirer i VP Securities og Euroclear Sweden til fordel for Norges Bank. De tre sentralbankene har blitt enige om å avvikle ordningen, og det er ventet at avtalene kan opphøre i 2015 i god tid før nytt system for sikkerhet for lån i Norges Bank tas i bruk.

Kontohold for staten

Ved utgangen av 2014 var det i alt 975 kontoer for staten knyttet til statens foliokonto i Norges Bank. I tillegg til foliokontoen var det 924 kontoer innenfor statens konsernkontoordning og 50 kontoer innenfor statens gjelds- og likviditetsforvaltning.

På statens foliokonto var det innestående i gjennomsnitt ca. 130 milliarder kroner i 2014. Rentesatsen på statens folioinnskudd fastsettes som et gjennomsnitt av flere rentesatser internasjonalt. I 2014 har rentesatsen vært null prosent. Omsetningen på kontoene for staten var i gjennomsnitt 25 milliarder kroner per dag. Det var høyest omsetning 19. mars og 18. juni med henholdsvis 280 og 207 milliarder kroner per dag. Dette var dager med de to siste forfallene i bytteordningen mellom statskasseveksler og obligasjoner med fortrinnsrett som ble innført høsten 2008 som ett av tiltakene under finanskrisen.

Driftsstabilitet

Det har ikke vært alvorlige avbrudd i den IT-tekniske driften av NBO siden oppgjørssystemet ble tatt i bruk i 2009. Det har imidlertid oppstått enkelte kortvarige avbrudd i bankenes tilgang til den nettbaser-

te informasjons- og betalingsløsningen NBO Online. Disse avvikene har ikke ført til at betalingsoppgjørene ikke har blitt gjennomført.

Enkelte avvik hos eksterne aktører som leverer betalingsoppdrag til NBO, førte til noen mindre forsinkelser i forhold til det ordinære driftsmønsteret i Norges Bank. I noen tilfeller har åpningstiden for NBO blitt utvidet for å gjennomføre viktige betalingsoppgjør samme dag.

Prosjekter

Etter en internasjonal anskaffelsesprosess inngikk Norges Bank i februar 2014 avtale med det tunisiske selskapet Vermeg Solutions om leveranse av systemløsning for bankenes sikkerhetsstillelse for lån. Gjennom året har det pågått samarbeid med leverandøren om å tilrettelegge systemet for bruk blant annet ved å teste systemløsningen. Den nye løsningen er basert på et standardsystem som er i bruk hos flere andre sentralbanker, blant andre Bank of England og Banque de France. Det nye systemet skal etter planen settes i drift mot slutten av 2015.

For å kunne gjennomføre betalingsoppgjør selv om både den primære og sekundære driftsløsningen for NBO er ute av drift, har Norges Bank i 2014 arbeidet med å innføre en ny og forsterket beredskapsløsning i samarbeid med SWIFT. Den nye beredskapsløsningen vil være basert på transaksjonsdata i SWIFT-nettverket og være uavhengig av den ordinære drifts- og systemløsningen for NBO. Siktemålet er å ha den nye løsningen tilgjengelig for bruk i løpet av 2015. Bank of England har allerede tatt i bruk en tilsvarende løsning.

Internasjonale prinsipper for finansiell infrastruktur

Innenfor sentralbanksamarbeidet er det gjennom lengre tid og i flere omganger utviklet anbefalinger og prinsipper for betalingssystemer som er viktige for finansiell stabilitet. I lys av erfaringene fra finanskrisen i 2008/2009 ble nye prinsipper for finansiell infrastruktur ferdigstilt i 2012.

I 2013 gjennomførte Norges Bank en selvevaluering av sitt oppgjørssystem på grunnlag av de nye prinsippene for finansiell infrastruktur. I 2014 har det blitt

arbeidet med å følge opp tiltakene fra gjennomgåelsen. Noen tiltak er engangsaktiviteter, mens andre gjelder regelmessige aktiviteter som inngår i den ordinære virksomheten.

Beredskap

For å styrke robustheten og effektiviteten i oppgjørssystemet er det etablert beredskapsløsninger for sentrale driftsfunksjoner og for datakommunikasjon med andre sentrale aktører.

Norges Bank gjennomfører jevnlig beredskapsøvelser for oppgavene med oppgjørssystemet, bankenes sikkerhetsstillelse for lån og kontoholdet for staten. Øvelsene gjennomføres internt eller i samarbeid med eksterne leverandører og aktører i betalingssystemet. I 2014 ble det gjennomført 30 slike øvelser i tilknytning til oppgjørssystemet. Flere av øvelsene var i regi av de internasjonale aktørene SWIFT og CLS, mens de øvrige var interne eller i samarbeid med aktører i det norske betalingssystemet, blant annet Verdipapirsentralen og Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur.

Internasjonalt samarbeid

Sentralbankene i Danmark, Island, Sverige og Norge deltar i samarbeidsorganet Nordisk Forum for oppgjørssystemer og sikkerhetsstillelse for lån. Forumet drøfter erfaringer med drift og utvikling av slike systemer og andre spørsmål av felles interesse. Sveriges riksbank og Norges Bank har samme leverandør av systemløsningen for oppgjørssystemet, mens Danmarks Nationalbank har inngått avtale med denne leverandøren om å innføre et tilsvarende oppgjørssystem. En hovedsak i 2014 var å utveksle erfaringer i den forbindelse. Andre saker var presentasjon av beredskapsløsninger og spørsmål i forbindelse med anskaffelse av ny løsning for sikkerhetsstillelse for lån i flere av sentralbankene. Det er enighet om å styrke samarbeidet i Nordisk Forum om erfaringer med beredskapsløsninger og øvelser for oppgjørssystemer. Det ble avholdt to møter i 2014.

Innenfor samarbeidet mellom sentralbankene om det internasjonale oppgjørssystemet for valuta-handel Continuous Linked Settlement (CLS) avholdes det hvert år et arbeidsseminar om operasjonelle spørsmål (CLS Operators Group seminar). På semi-

nåret i 2014 ble aktuelle oppgraderinger og endringer i dette systemet for oppgjør av valutahandler gjennomgått.

Norges Bank deltar i et samarbeid med andre sentralbanker og sentrale aktører for å styrke robustheten og sikkerheten i viktige betalingsystemer (High Value Payment System Operational Resilience Industry Group - HORIG). Samarbeidet ble etablert i 2014 for å drøfte håndtering av relevante risikoforhold og bidra til at oppgjørssystemer og beredskapsordninger drives og utvikles i henhold til beste praksis internasjonalt.

Flere sentralbanker har i 2014 henvendt seg til Norges Bank for å høste erfaringer med anskaffelse av standardssystem for betalingsoppgjør og system for sikkerhetsstillelse for lån samt utkontraktering av driftsløsninger.

* * *

I kapitlene 1-5 gis det nærmere opplysninger om kontohold for bankene og staten, betalingsoppgjør og sikkerhet for lån i 2014. En nærmere beskrivelse av oppgavene er gitt i et eget dokument som er tilgjengelig fra internettsidene for Norges Banks oppgjørssystem og sikkerhet for bankenes lån, se *Rammevilkår, funksjoner og oppgaver med Norges Banks oppgjørssystem, bankenes sikkerhetsstillelse for lån og kontohold for staten.*

1 Kontohold for bankene

1.1 Innledning

For å ha konto og delta i betalingsoppgjørene må en bank inngå avtale om kontohold, oppgjør og pantsettelse. De fleste norske banker og flere filialer av utenlandske banker har inngått slik avtale. I tillegg er det inngått særskilt avtale om kontohold med enkelte andre foretak i finansiell sektor.

1.2 Deltakelse i NBO

Ved utgangen av 2014 hadde 131 banker ordinær konto i Norges Bank. Det er tre flere enn ved utgangen av 2013.

I løpet av 2014 har det vært én fusjon mellom sparebanker. Den 1. januar fusjonerte Sparebanken Sør og Sparebanken Pluss. Sparebanken Pluss var overtagende bank, men navnet ble endret til Sparebanken Sør. Santander Consumer Bank, Bank2, OBOS Banken og Vang Sparebank opprettet ordinær konto i Norges Bank.

I stedet for å ha ordinær, aktiv konto kan bankene inngå avtale om beredskapskonto. Beredskapskontoen kan aktiveres og tas i bruk i særskilte situasjoner etter nærmere avtale med Norges Bank. Ved utgangen av 2014 hadde tre banker inngått slik avtale, det er to færre enn i 2013.

Ved utgangen av 2014 hadde 133 deltakere i NBO tillatelse til å pantsette verdipapirer som sikkerhet for lån i Norges Bank. Av disse hadde 116 deltakere pantsatt slike verdipapirer. Samtlige deltakere har konto for pantsettelse i Verdipapirsentralen, mens 12 også har slik konto i Euroclear og én har slik konto i Clearstream.

CLS Bank har konto i NBO for betalinger av norske kroner i oppgjør av handel med valuta. CLS Bank er hjemmehørende i USA og var ved utgangen av 2014 eneste kommersielle deltaker i NBO uten etablert forretningssted i Norge.

Oslo Clearing er sentral motpart i handel med finansielle instrumenter og har to kontoer i NBO; én konto for oppgjør av posisjoner mellom deltakerne i derivatoppgjørene og for oppgjøret for låneordningen i VPS og én konto som sentral motpart i aksjehandel på Oslo Børs.

TABELL 1.1 Priser i Norges Banks oppgjørssystem for 2014. Alle priser i kroner

Faste priser	Pris per måned
Banker i gruppe A1	180 000
Banker i gruppe A2	65 000
Banker i gruppe B	9 000
Tillegg for banker som deltar i verdipapiroppgjøret (VPO)	50 000
Tillegg for banker med pant i utlandet	25 000

	Pris per år
Avtale om beredskapskonto	5 000

Variable priser	Pris per transaksjon
Endring i beholdning av pant i VPS	320
Endring i beholdning av pant i utlandet	530
Søknad om godkjenning av nytt pant i VPS	2 100
Søknad om godkjenning av nytt pant i utlandet	4 200

Tilknytningspriser	Tilknytningspriser
Banker	10 000

Fordeling av banker på prisgrupper

Gruppe A

Banker med kontoer som blir benyttet aktivt til en eller flere av følgende oppgjørstjenester: Oppgjør av avregninger fra NICS, direkte deltakelse i CLS eller inngått avtale om SCP. Banker i gruppe A blir delt i to følgende undergrupper: Banker som er direkte oppgjørstjenestegivere i CLS og/eller har avtale om å bruke SCP (undergruppe A1) og andre banker i gruppe A (undergruppe A2).

Gruppe B

Andre banker med konto i NBO enn banker i gruppe A.

Beredskapskonto

Banker som ikke har ordinær konto i Norges Bank, kan inngå avtale om å opprette beredskapskonto. Beredskapskontoen kan ikke brukes til oppgjør av betalingsoppdrag før den er aktivert av Norges Bank.

Den internasjonale oppgjørsbanken (BIS) og sentralbankene i Egypt og Slovakia hadde også konto i Norges Bank i 2014.

1.3 Priser i NBO

Prisene for kontohold, oppgjørstjenester og pantsettelse i 2014 er gjengitt i tabell 1.1. Prisene var uendret fra 2013. Inntektene utgjorde i alt 55,8 millioner kroner. Antallet banker i hver prisgruppe fremgår av tabell 1.2. Det er særskilte priser for CLS Bank, Oslo Clearing og sentralbanker.

TABELL 1.2 Antall banker per gruppe ved utgangen av året

År	2014	2013	2012	2011
Gruppe A1	6	6	6	6
Gruppe A2	15	16	16	15
Gruppe B	110	106	109	108
Banker med ordinær konto	131	128	131	129
Banker med beredskapskonto	3	5	4	4

2 Betalingsoppgjør og låneadgang

2.1 Innledning

Norges Bank er oppgjørsbank på øverste nivå i norske kroner. Betalinger mellom bankene og mellom bankene og Norges Bank, herunder betalinger for staten, gjøres opp ved posteringer på konto i Norges Banks oppgjørssystem (NBO).

Enkeltbetalinger utgjør størstedelen av betalingsoppgjørene i NBO. Dette gjelder i hovedsak betalinger mellom bankene og mellom bankene og Norges Bank i tilknytning til F-lån, F-innskudd og ved inn- og utlevering av kontanter. Betalinger i kroner mellom bankene og CLS Bank for oppgjør av valutahandel gjøres også opp enkeltvis i NBO. Foruten enkeltbetalinger gjøres åtte daglige avregninger opp i Norges Bank. Dette gjelder fire avregninger fra bankenes fellessystem NICS, to avregninger fra Verdipapirsentralen (VPS) samt ett derivatoppgjør og ett oppgjør knyttet til låneordningen for verdipapiroppgjøret i VPS fra Oslo Clearing.

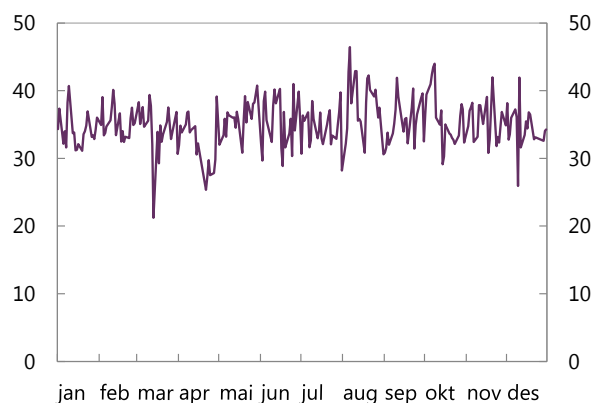
Bankene har adgang til å låne i Norges Bank i løpet av dagen og over natten mot tilfredsstillende sikkerhet i verdipapirer, F-innskudd eller innskudd i Danmarks Nationalbank eller Sveriges riksbank innenfor ordningen med Scandinavian Cash Pool (SCP).

2.2 Bankenes innskudd i Norges Bank over natten

Bankenes samlede innskudd over natten i Norges Bank var i gjennomsnitt 35,2 milliarder kroner i 2014, en økning fra 33,9 milliarder kroner i 2013. Samlede innskudd er normalt rundt 35 milliarder kroner i henhold til det operasjonelle målet for likviditetsstyringen i Norges Bank. Bankenes innskudd over natten varierer likevel en del i løpet av året. De samlede innskuddene var høyest 7. august med 46,4 milliarder kroner og lavest 14. mars med 21,2 milliarder kroner. Ved utgangen av 2014 var de samlede innskuddene 34,3 milliarder kroner.

Figur 2.1 viser bankenes samlede innskudd ved dagens slutt i 2014. Dersom det er utestående F-lån, vil lånebeløpet inngå i bankenes samlede innskudd i NBO, mens F-innskudd i Norges Bank ikke inngår i bankenes samlede innskudd på konto i

FIGUR 2.1. Bankenes innestående i Norges Bank i 2014. Ved dagens slutt. Milliarder kroner

NBO. Dersom en bank har D-lån over natten, vil bankens innskudd på sin konto i NBO være null.

Variasjoner i bankenes samlede innskudd over natten kan skyldes at enkelte store betalinger avviker fra likviditetsprognosene, for eksempel ved at store betalinger til eller fra staten gjøres opp etter at Norges Banks markedsoperasjoner er gjennomført samme dag. Dersom etterspørselen etter F-lån er lavere enn ventet, for eksempel fordi likviditeten er godt fordelt mellom bankene, kan bankenes samlede innskudd i Norges Bank også bli lavere enn normalt.

Bankene får forrentet sitt innskudd til foliorenten (styringsrenten) opp til et bestemt beløp (kvoten) fastsatt av Norges Bank. Innskudd som overstiger kvoten forrentes til reserverentesatsen som er én prosentenheter lavere enn foliorenten. DNB Bank og SpareBank 1 SMN har fått tildelt en høyere kvote fordi de er oppgjørsbank i NBO for en rekke banker i oppgjør av avregninger fra NICS. For øvrig samsvarende gruppeinndelingen for tildelingen av kvoter i likviditetsstyringen med gruppeinndelingen for priser i NBO, jf. tabell 1.2.

Innskudd forrentet til *foliorenten* var i gjennomsnitt 34,2 milliarder kroner i 2014, mot 33 milliarder kroner i 2013. To tredeler var innskudd fra banker i gruppe A1 som består av de seks bankene med de største kvotene, med innskudd til foliorenten på 22,6 milliarder kroner i gjennomsnitt.

Innskudd til *reserverenten* øker vanligvis ved kvartalskifter som er målepunkt for kapitaldeknings-

krav. Dette har sammenheng med at fordringer i form av utlån i interbankmarkedet har en høyere risikovekt enn innskudd i sentralbanken. Slike utlån medfører derfor både høyere kapitalkrav og høyere avgift til Bankenes sikringsfond.

Normalt vil én eller flere banker mot slutten av dagen enten overskride den tildelte kvoten som forrentes til foliorenten, eller benytte sin låneadgang og dermed bli belastet døgnlånsrenten i Norges Bank. Døgnlånsrenten er én prosentenheter høyere enn foliorenten. Bankene plasserer derfor ofte sin overskuddslikviditet på konto hos andre banker for å unngå den lavere reserverenten eller låner likviditet av andre banker for å unngå døgnlånsrenten.

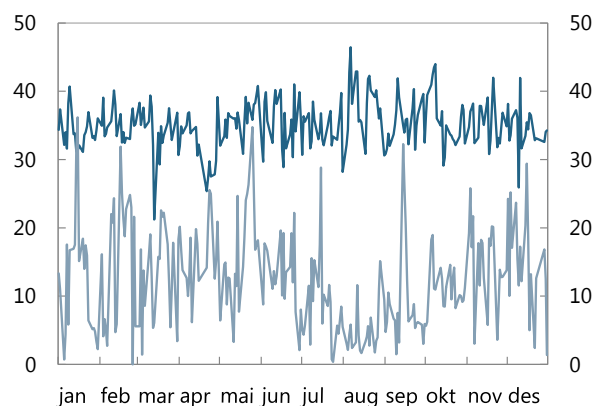
Den samlede verdien av interbanklån og bankenes innskudd i andre banker over natten i NBO var 12,5 milliarder kroner i gjennomsnitt per dag i 2014. Av bankenes samlede sentralbankreserver på 35,2 milliarder kroner var følgelig 36 prosent plassert via konto i andre banker. Slike innskudd var tretten ganger større enn direkte innskudd til reserverenten i 2014. Opplysningene om bankenes innskudd i andre banker er basert på bankenes rapportering til Norges Bank som grunnlag for å beregne den gjennomsnittlige renten for lån over natten mellom bankene (NOWA-renten). Figur 2.2 viser bankenes samlede innskudd i Norges Bank og hvor stor del som ble plassert via andre banker over natten i 2014.

2.3 Låneadgang i Norges Bank

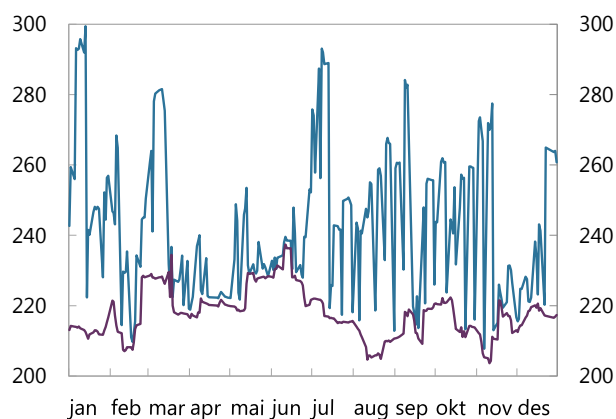
Bankene kan ha betalingsforpliktelser i løpet av dagen som overstiger innestående på hver banks konto. For å effektivisere gjennomføringen av betalingsoppkjørene kan bankene låne i Norges Bank mot sikkerhet i verdipapirer, F-innskudd eller innskudd i en annen skandinavisk sentralbank innenfor ordningen med Scandinavian Cash Pool (SCP).

Total låneadgang består av verdipapirer pantsatt til fordel for Norges Bank, F-innskudd og innskudd innenfor SCP. Bankenes totale låneadgang var på 242 milliarder kroner i gjennomsnitt i 2014, se figur 2.3. Låneadgangen fra pantsatte verdipapirer utgjorde om lag 218 milliarder kroner i gjennomsnitt hver dag og varierte mellom 203 og 237 milliarder kroner gjennom året. Variasjonen i den totale låneadgan-

FIGUR 2.2. Bankenes innestående i Norges Bank og samlede interbanklån i 2014. Per dag. Milliarder kroner

FIGUR 2.3 Total låneadgang og låneadgang fra pant i verdipapirer i 2014. Ved dagens slutt. Milliarder kroner

gen skyldtes i hovedsak tildeling og forfall av F-innskudd. Den gjennomsnittlige låneadgangen på grunnlag av F-innskudd var om lag 20 milliarder kroner per dag i 2014.

Tilgjengelig låneadgang gjennom dagen er låneadgangen som bankene har til disposisjon i NBO når det er tatt hensyn til F-innskudd, F-lån og SCP-innskudd i en annen sentralbank. F-innskudd og SCP-innskudd øker den tilgjengelige låneadgangen, mens F-lån reduserer den. Norges Bank krever sikkerhet for F-lån etter samme regler som for D-lån. En andel av låneadgangen tilsvarende F-lånet vil bli reservert så lenge lånet løper. Gjennomsnittlig tildelt totalt beløp i F-lånsauksjonene i 2014 var om lag 10 milliarder kroner, mens gjennomsnittlig F-lån på dager hvor det var slike lån utestående, var om lag 30 milliarder kroner. Tilgjengelig låneadgang ved dagens slutt er gitt ved låneadgangen fra pantsattel-

sen av verdipapirer justert for nettoeffekten av F-innskudd og F-lån, se figur 2.4. I nesten hele juni var den tilgjengelige låneadgangen lavere enn låneadgangen på grunnlag av pant i verdipapirer fordi det var flere auksjoner av F-lån denne måneden.

Fem banker deltok i SCP og brukte ordningen i varierende grad i 2014. Gjennom året tilførte Norges Bank om lag 2,9 milliarder kroner i gjennomsnitt.

Lånene innenfor SCP skal innfris innen kl. 15:00 hver dag. I likhet med tidligere år ble muligheten for å benytte innskudd i Norges Bank som grunnlag for økt låneadgang i sentralbankene i Sverige og Danmark, utnyttet i svært liten grad. Dette skjedde fra én til åtte ganger per måned med beløp fra én til ti milliarder kroner.

2.4 Benyttet låneadgang

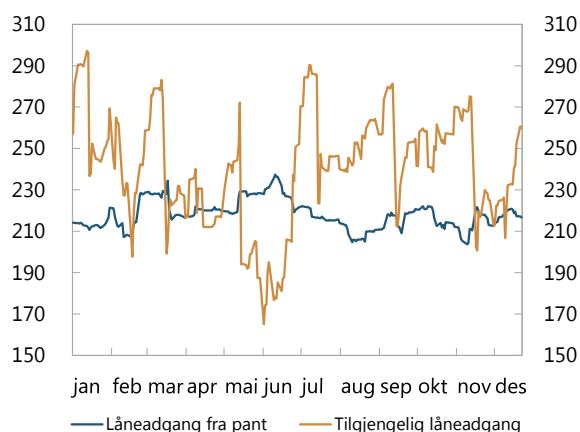
Bankene benytter daglig adgangen til å låne gjennom dagen. Låneopptaket er høyt på visse tidspunkter i løpet av dagen og på dager med spesielt store betalingsforpliktelsener. Figur 2.5 viser høyeste samlede låneopptak hver dag i 2014.

Intradag lån ble i 2014 benyttet av i alt 34 banker med et gjennomsnitt på syv banker per dag. Daglig benyttet fra to til femten banker intradag lån, i hovedsak de samme bankene. Åtte banker hadde intradag lån i flere enn 100 dager i 2014.

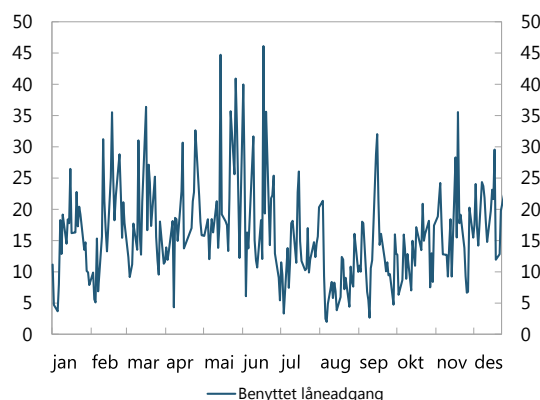
Høyeste samlede låneopptak gjennom dagen i 2014 varierte mellom 2 og 46 milliarder kroner per dag, med et gjennomsnitt på 16 milliarder kroner. Det høyeste samlede låneopptaket i 2014 var onsdag 18. juni med 46,1 milliarder kroner. Dette tilsvarte 25 prosent av tilgjengelig låneadgang den dagen. Denne dagen var det flere banker som lånte opp mot 90 prosent av sin tilgjengelige låneadgang. Dette hadde sammenheng med at flere ventede innbetalinger ikke var med i morgenavregningen fra NICS, og at det var forsinket utbetaling ved forfall av statskasseveksler.

Tabell 2.1 viser i hvilket tidsrom i løpet av dagen det var høyest samlede låneopptak per dag i løpet av 2014. Av de høyeste låneopptakene var 29 prosent i tidsrommet fra kl. 12.00 til kl. 12.59 og 40 prosent i tidsrommet fra kl. 13.00 til kl. 13.59. Dette skyldtes

FIGUR 2.4 Låneadgang fra pant i verdipapirer og tilgjengelig låneadgang i 2014. Ved dagens slutt. Milliarder kroner

FIGUR 2.5 Høyeste samlede låneopptak per dag i 2014. Milliarder kroner

TABELL 2.1 Fordeling av høyeste lån gjennom dagen i 2014

Tidsrom	Andel i prosent
05:00-05:59	4,0
06:00-06:59	1,2
07:00-07:59	11,2
08:00-08:59	6,0
09:00-09:59	1,6
10:00-10:59	0,8
11:00-11:59	0,8
12:00-12:59	28,7
13:00-13:59	39,8
14:00-14:59	4,4
15:00-15:59	1,6

at det er mange større betalingsoppdrag rundt kl. 13 i henhold til avtale mellom bankene om koordinert transaksjonsutveksling.

Bankene har adgang til å ha døgnlån (D-lån) over natten i Norges Bank til en rentesats på én prosent-enhet over foliorenten. D-lån ble benyttet 12 ganger i 2014. Én banks D-lån i ett døgn regnes som én gang. Dette er fire ganger mer enn i 2013, men færre enn i 2012 da ordningen ble benyttet 23 ganger.

2.5 Omsetningen i NBO

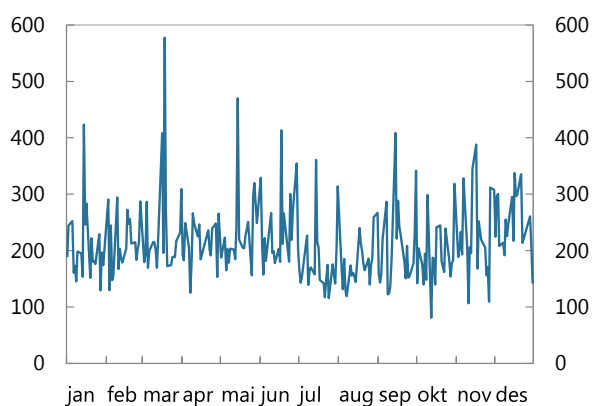
Den daglige omsetningen i NBO i 2014 var i gjennomsnitt 213 milliarder kroner. I 2013 var omsetningen 203 milliarder kroner. Det var høyest omsetning 19. mars med 577 milliarder kroner og lavest omsetning 13. oktober med 81 milliarder kroner.

Gjennomsnittlig antall betalingsoppdrag til NBO i 2014 var 1 361 per dag. De fleste betalingsoppdragene var enkeltbetalinger av høy verdi mellom bankene, med et gjennomsnitt på 153 millioner kroner. Figur 2.6 viser den daglige omsetningen i NBO gjennom 2014.

De fleste dagene med høyest omsetning gjelder faste datoer for store betalinger til og fra staten. I 2014, som tidligere år, var det høy omsetning i NBO på dager med forfall og emisjoner av statspapirer på de såkalte IMM-dagene¹. Den gjennomsnittlige omsetningen i NBO disse dagene var 404 milliarder kroner. På IMM-dagene i mars og juni var det emisjon av nye statskasseveksler, siste forfall av statskasseveksler i bytteordningen og bankenes tilbakekjøp av obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) i den forbindelse. Etter det siste forfallet innenfor bytteordningen i juni var det lavere omsetning på IMM-dagene i september og desember.

Forfall av arbeidsgiveravgift, skattetrekk og utleggstrekk er normalt den 15. i januar, mars, mai, juli, september og november. Omsetningen på disse dagene i 2014 var 410 milliarder kroner i gjennomsnitt, en økning fra 2012 og 2013 da omsetningen var henholdsvis 300 og 320 milliarder kroner. Fire av disse dagene sammenfaller også med utbetalinger fra Lånekassen.

FIGUR 2.6 Daglig omsetning i NBO i 2014. Milliarder kroner

Omsetningstall i NBO

Omsetningen i NBO defineres som summen av alle betalingsoppdrag som gjøres opp i NBO i løpet av et gitt tidsrom. Omsetningstallet beregnes på grunnlag av alle belastninger på kontoer i NBO.

Enkeltp betalinger gjøres opp ved at oppgjørsbeløpet belastes betalers konto og godskrives betalingsmottakers konto. I omsetningstallet inngår bare belastningen av oppgjørsbeløpet på betalers konto.

Avregninger gjøres opp ved at hvert beløp som skal innbetales eller utbetales godskrives eller belastes hver deltakers konto med motpostering på en mellomregningskonto for avregningen. Siden summen av innbetalingene er lik summen av utbetalingene, vil mellomregningskontoen ha saldo null etter oppgjøret. I omsetningstallet inngår belastningen av både deltakernes kontoer og mellomregningskontoen. Dette betyr at både innbetalinger og utbetalinger i oppgjøret av en avregning inngår i omsetningstallet.

¹ IMM: International Money Market. IMM-dager: Tredje onsdag i mars, juni, september og desember. Vanlig brukte forfallsdager i pengemarkedet internasjonalt.

Terminforfall for petroleumsskatt er normalt første virkedag i februar, april, juni, august, oktober og november. I 2014 bidro slike forfall til en total omsetning på i gjennomsnitt 315 milliarder kroner disse dagene. Dette var en reduksjon fra 2012 og 2013 da omsetningen på dager med forfall av petroleumsskatt var henholdsvis 347 og 339 milliarder kroner.

2.5.1 Omsetningen fordelt på kategorier

Bruttobetaling mellom bankene utgjorde i 2014 i alt 145,6 milliarder kroner i daglig gjennomsnitt. Dette tilsvarte 68 prosent av den totale omsetningen i NBO. Nettooppgjørene utgjorde 29,5 milliarder kroner i gjennomsnitt per dag. Inn- og utbetalinger knyttet til oppgjør av valutahandel med kroner i CLS var 15,6 milliarder kroner i gjennomsnitt. Dette utgjorde henholdsvis 14 og 7 prosent av den totale omsetningen i NBO i 2014. Statlige enkeltbetalinger utgjorde 7,9 milliarder kroner. Inn- og utbetalinger i forbindelse med F-innskudd og F-lån utgjorde 31,7 milliarder kroner i gjennomsnitt på dagene med tildeling og forfall.

Figur 2.7 viser den prosentvise fordelingen av omsetningen i NBO for de ulike hovedkategoriene. Kategorien «annet» er knyttet til Norges Banks egen drift, renter på bankenes innskudd og lån i Norges Bank, bankenes innskudd og uttak av kontante betalingsmidler og betalinger i forbindelse med kontoene til BIS og sentralbankene i Egypt og Slovakia.

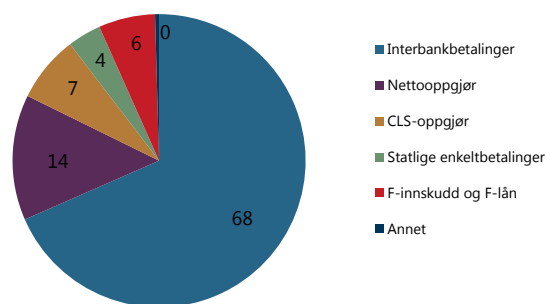
2.5.2 Interbankbetalinger

Av de samlede bruttobetalingene mellom bankene i 2014 var 126,6 milliarder kroner, dvs. 87 prosent, betalinger mellom de seks største bankene (gruppe A1). Det var høyest verdi av interbankbetalingene 27. mai med 247,5 milliarder kroner og lavest verdi 4. juli med 60,2 milliarder kroner.

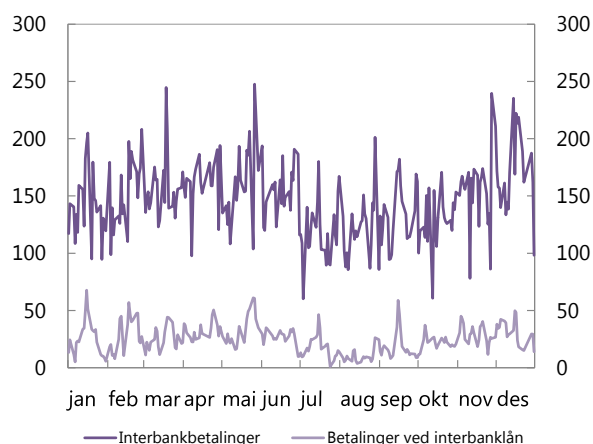
Tilbakebetaling av interbanklån og plassering av innskudd i andre banker på slutten av dagen utgjorde om lag 25 milliarder kroner av interbankbetalingene i gjennomsnitt i 2014. Figur 2.8 viser samlede bruttobetaling mellom bankene og den delen som gjelder bruttobetaling i forbindelse med interbanklån for hele 2014.

På fem av de seks dagene med den laveste samlede verdien av interbankbetalinger i NBO var det en høytidsdag der oppgjørssystemet i USA var stengt. På 12 av de 15 dagene med høyest verdi av enkelt-

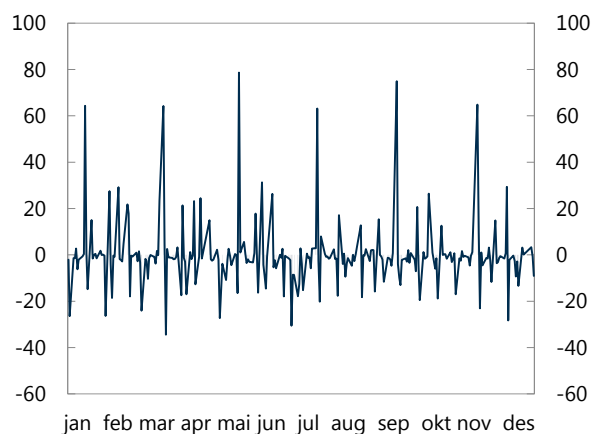
FIGUR 2.7 Fordeling av omsetningen i NBO i 2014. Prosent

FIGUR 2.8 Betalinger og lån mellom bankene i 2014. Milliarder kroner

FIGUR 2.9 Daglige netto betalinger til staten i NBO i 2014. Milliarder kroner

betalinger mellom bankene i NBO, var det enten en IMM-dag, en av de to påfølgende dagene etter en IMM-dag eller dagen etter en amerikansk høytidsdag. På dager etter en amerikansk høytidsdag er det oppgjør av valutahandler fra to foregående handelsdager.

2.5.3 Statlige betalinger

Statlige virksomheter bruker private banker for de fleste betalingsoppdragene, og skal normalt ikke ha kroneinnskudd hos sin bankforbindelse over natten. Statens likviditet samles hver dag på statens folio-konto i Norges Bank. Figur 2.9 viser netto betalinger til og fra staten hver dag i 2014. Nettobeløpet omfatter statlige betalinger i både nettooppgjør og oppgjør av enkeltbetalinger i NBO.

På seks dager i 2014 var det netto innbetalinger til staten på over 60 milliarder kroner. På ni dager i 2014 var det netto utbetalinger fra staten på i overkant av 20 milliarder kroner. Tabell 2.2 viser de ti dagene med største netto betalinger til eller fra staten og noen eksempler på typer av store betalinger disse dagene.

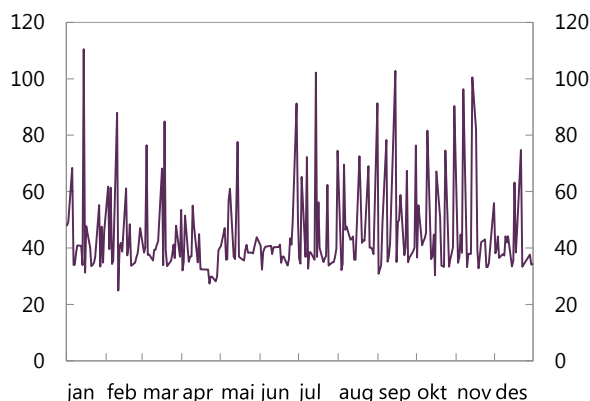
De statlige betalingene påvirker både omsetningen i NBO og bankenes reserver i Norges Bank. På dager med store netto utbetalinger fra staten vil reservene øke betraktelig. For å holde bankenes reserver stabile vil Norges Bank ofte auksjonere F-innskudd på slike dager. Tilsvarende vil likviditeten i interbankmarkedet reduseres på dager med betydelige netto innbetalinger til staten, slik at Norges Bank ofte vil tilføre likviditet ved å auksjonere F-lån.

2.5.4 Sammenhengen mellom reserver og markedsoperasjoner

Bankenes sentralbankreserver, dvs. samlede innskudd i Norges Bank, varierer gjennom dagen. Figur 2.10 viser høyeste samlede innskudd hver dag i 2014. Det var høyest samlede innskudd i løpet av dagen 15. januar, 15. september og 15. juli med henholdsvis 110,5, 102,7 og 102,2 milliarder kroner. Størstedelen av innskuddene skyldtes forfall av F-innskudd tidlig om morgenen på de nevnte dagene. Forfallsbeløpene var henholdsvis 76,6, 63,6 og 69,1 milliarder kroner. Disse dagene var det også forfall av arbeidsgiveravgift, skattetrekk og utleggstrekk som medførte reduksjon i bankenes innskudd. Netto innbetalinger til staten disse tre dagene var henholdsvis 64,7, 75 og 63,2 milliarder kroner.

I 2014 var det 77 auksjoner av F-innskudd med gjennomsnittlig tildelt beløp på 20,5 milliarder kroner, mot 35 auksjoner av F-innskudd på 14 milliarder kroner i gjennomsnitt i 2013. Det var 19 auksjo-

FIGUR 2.10 Bankenes innskudd i Norges Bank gjennom dagen i 2014. Høyeste samlede innskudd per dag. Milliarder kroner

TABELL 2.2 Dager med største netto betalinger til og fra staten i 2014

Netto statlige betalinger Milliarder kroner	Dato	Noen typer betalinger
78,7	15. mai	Terminforfall arbeidsgiveravgift, skattetrekk og utleggstrekk Utbetaling lånekassen
75,0	15. sep.	Terminforfall arbeidsgiveravgift, skattetrekk og utleggstrekk Utbetaling lånekassen
64,8	14. nov.	Terminforfall arbeidsgiveravgift, skattetrekk og utleggstrekk
64,4	15. jan.	Terminforfall arbeidsgiveravgift, skattetrekk og utleggstrekk Utbetaling lånekassen
64,2	17. mar.	Terminforfall arbeidsgiveravgift, skattetrekk og utleggstrekk
-34,5	19. mar.	Oppgjør statskasseveksler Pensjon og stønad
-30,5	25. jun.	Skatteoppgjør - personlige skatteyttere
-28,3	11. des.	Pensjon og supplerende stønad Lønnsutbetalinger statsansatte Sykepenger m.m. fra NAV
-27,3	30. apr.	Tilleggsforskudd - frist for betaling Barnetrygd og kontantstøtte Overførsler helseforetakene
-26,4	3. jan.	Overførsler til helseforetakene Utbetaling rammetilskudd til kommunene

ner av F-lån med et gjennomsnittlig tildelt beløp på 11,7 milliarder kroner, mot 59 i 2013 med et gjennomsnittlig tildelt beløp på 14 milliarder kroner.

3 Nettooppgjør

3.1 Innledning

Norges Bank mottar daglig åtte avregninger som posteres på oppgjørsdeltakernes kontoer i Norges Bank. Det er fire avregninger fra NICS, to fra Verdipapirsentralen samt ett derivatoppgjør og ett oppgjør knyttet til bruken av låneordningen for verdipapirer i VPS fra Oslo Clearing. Betalinger til og fra CLS Bank for kronedelen av valutahandler gjøres opp som enkeltbetalinger, men er basert på en avregning i CLS (Continuous Linked Settlement).

3.2 Deltakelse i nettooppgjørene

I oppgjørene i NBO av avregningene fra NICS og VPS er det både direkte og indirekte deltakere. Posteringer av oppgjørsbeløpene på de direkte deltakernes kontoer i Norges Bank omfatter både egne og de indirekte deltakernes posisjoner.

I oppgjør av avregningene fra NICS og VPS var det henholdsvis 22 og 21 direkte deltakere ved utgangen av 2014.

I oppgjør av avregningene fra NICS var det én direkte deltaker færre enn i 2013. Endringen skyldtes fusjonen mellom Sparebanken Sør og Sparebanken Pluss. I disse nettooppgjørene er DNB Bank privat oppgjørsbank for de fleste mindre bankene i Norge, blant annet bankene i Eika Gruppen. SpareBank 1 SMN er oppgjørsbank for flere banker i SpareBank 1 Gruppen. I tillegg er Danske Bank oppgjørsbank for Santander Consumer Bank. Ved utgangen av 2014 var det til sammen 109 indirekte deltakere i oppgjør av avregninger fra NICS i NBO.

Verdipapiroppgjøret består av et papiroppgjør og et pengeoppgjør. De 22 direkte deltakerne i oppgjøret av pengesiden i NBO gjorde opp for i alt 68 direkte deltakere i papiroppgjøret i VPS. Av de 68 direkte deltakerne i papiroppgjøret var det 23 verdipapirforetak som brukte bankvirksomheten i eget konsern som direkte deltaker i pengedelen av oppgjøret i NBO og 45 verdipapirforetak som brukte en annen bank som direkte deltaker i dette oppgjøret.

I oppgjør av valutahandler i det internasjonale oppgjørssystemet Continuous Linked Settlement (CLS) var det fem korrespondentbanker i norske kroner i 2014, like mange som i 2013. DNB Bank er direkte deltaker i oppgjør av norske kroner i CLS, mens Danske Bank, Skandinaviska Enskilda Banken (SEB) og Handelsbanken benytter sin filial i Norge, og Nordea sin norske datterbank, som korrespondentbank for oppgjør av norske kroner. Oppgjøret av valutahandler bokføres på en flervalutakonto hver korrespondentbank har i CLS Bank i New York. Netto betalingsforpliktelser og fordringer i valutaoppgjøret overføres mellom korrespondentbankene og CLS Bank på kontoer i sentralbankene til de 17 deltakervalutaene.

Det er i alt 62 direkte deltakerbanker i oppgjøret av valutahandler i CLS. I 2014 formidlet de fem korrespondentbankene i norske kroner oppgjørsbeløp for til sammen 55 direkte deltakere. DNB Bank og Nordea er de største korrespondentbankene i norske kroner med henholdsvis 27 og 18 klientbanker. Danske Bank og SEB hadde fem klientbanker hver. Handelsbanken betaler inn norske kroner til CLS Bank kun på vegne av eget konsern.

Pengesiden av derivatoppgjøret gjøres opp i Norges Bank gjennom nettoposisjoner for DNB Bank og Danske Bank i avregninger fra Oslo Clearing som er sentral motpart i slike handler. Disse bankenes posisjoner inneholder betalingene for de 13 direkte deltakerne på derivatsiden av oppgjøret i Oslo Clearing. Beløpene i oppgjøret består av blant annet opsjonspremier, daglig oppgjør av futureskontrakter, renter på aksjelån i låneordningen i VPS i Oslo Clearing og betaling for deltakelse i disse oppgjørene.

I oppgjøret for låneordningen i VPS deltok 15 verdipapirforetak. Det var i alt 115 verdipapirer (ISIN) i lånepoolen. Beløpene som skal betales som sikkerhet og marginer for aksjelånene, mottas av Oslo Clearing gjennom det andre daglige verdipapiroppgjøret og videreformidles til Danske Bank og DNB Bank i oppgjøret for låneordningen.

Deltakelsen i nettooppgjørene i NBO er oppsum-
mert i tabell 3.1.

3.3 Avregninger fra NICS

I oppgjøret i NBO utgjorde innbetalingene i de fire daglige avregningene fra NICS i gjennomsnitt 10,8 milliarder kroner per dag i 2014. Dette er om lag det samme som i 2013. Oppgjøret av morgenavregningen og sluttavregningen var som i tidligere år de beløpsmessig største og utgjorde henholdsvis 51 prosent og 19 prosent av den samlede omsetningen i disse nettooppgjørene i 2014.

Samlet innbetaling per dag i NBO oversteg 30 milliarder kroner fjorten ganger i 2014. Den 19. mars, 15. mai og 15. september var innbetalingene på henholdsvis 53, 61 og 59 milliarder kroner. Den 15. mai og 15. september var det terminforfall av arbeidsgiveravgift, skattetrekk og utleggstrekk samt utbetalinger fra Lånekassen.

De seks bankene i gruppe A1, SpareBank 1 SMN og de særskilte betalingsposisjonene for staten utgjør normalt de største posisjonene i avregningene fra NICS. DNB Bank og SpareBank 1 SMN, som er de to største private oppgjørsbankene, hadde innbetalinger på til sammen 3,5 milliarder kroner og mottok utbetalinger på til sammen 1,1 milliarder kroner i gjennomsnitt per dag i 2014. Netto innbetalinger til staten utgjorde 3,2 milliarder kroner og netto utbetalinger 3,7 milliarder kroner i gjennomsnitt.

Figur 3.1 viser totale innbetalinger i NBO i oppgjøret av de fire daglige avregningene fra NICS per måned i 2014. Variasjonen i totale innbetalinger har i stor grad sammenheng med størrelsen på nettobetaling til staten i løpet av måneden. På dager uten store netto inn- eller utbetalinger til eller fra staten er som oftest betalingsposisjonene i oppgjørene av avregningene fra NICS jevnere fordelt og beløpene mindre.

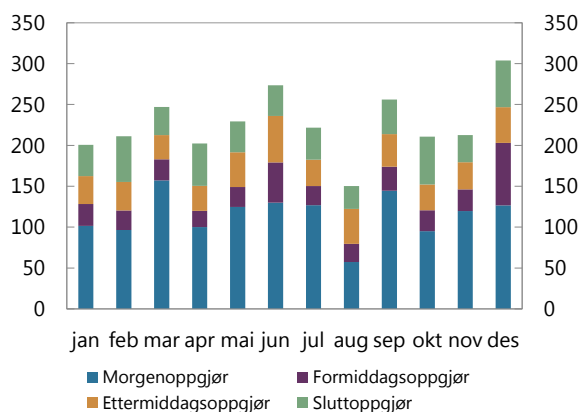
3.4 Verdipapiroppgjørene

Innbbetalingene i NBO i de to daglige verdipapiroppgjørene utgjorde i gjennomsnitt 3,9 milliarder kroner per dag i 2014. Dette fordelte seg mellom de to daglige oppgjørene med henholdsvis 74 prosent og 26 prosent. På 90 prosent av dagene var samlet innbe-

TABELL 3.1 Deltakelse i nettooppgjørene i NBO per 31.12.2014

Avregninger fra NICS			
Direkte deltakere	22	Indirekte deltakere	109
Verdipapiroppgjøret			
Direkte deltakere	21	Indirekte deltakere	45
CLS-oppgjøret			
Korrespondentbanker	5	Klientbanker	55
Derivatoppgjøret			
Bankforbindelser	2	Clearingmedlemmer	13
Oppgjøret for låneordningen i VPS			
Bankforbindelser	2	Innlånere av verdipapirer	15

FIGUR 3.1 Oppgjør av avregningene fra NICS i 2014. Per måned. Milliarder kroner

taling under 6 milliarder kroner. Betalingsforpliktelsene i verdipapiroppgjøret var størst 19. mars og 18. juni med henholdsvis 58 og 45 milliarder kroner. Den høye omsetningen disse to dagene skyldtes emisjon av statskasseveksler og bankenes tilbakekjøp av obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) i forbindelse med avviklingen av bytteordningen.

Alle seks bankene i gruppe A1 er direkte deltaker i oppgjøret av pengedelen av verdipapiroppgjøret. Nettoposisjonen for denne gruppen var 2,8 milliarder kroner i gjennomsnitt per dag. Norges Bank deltar i verdipapiroppgjørene på vegne av staten, og nettoposisjonen for staten var 668 millioner kroner i gjennomsnitt per dag i 2014. Til sammen utgjorde

disse nettoposisjonene om lag 89 prosent av innbetalingene i verdipapiroppgjøret i 2014. Figur 3.2 viser totale innbetalinger per måned fordelt på de to daglige verdipapiroppgjørene i 2014.

3.5 Oppgjør av derivathandel og låneordningen

Oppgjørsposisjonene i derivatoppgjøret fra Oslo Clearing var på 11,3 millioner kroner i gjennomsnitt per dag i 2014. Det laveste oppgjørsbeløpet var 18. mars på 7 303 kroner og det største oppgjørsbeløpet var på 85,9 millioner kroner 17. juni. Derivatoppgjøret er beløpsmessig lavt og var på i underkant av én million kroner i 32 av de 250 oppgjørsdagene.

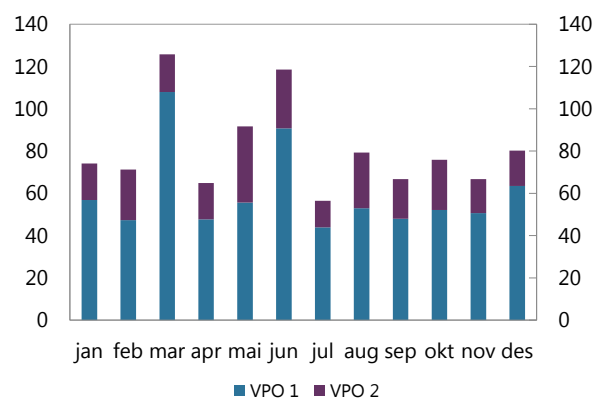
Oppgjørsbeløpet i låneordningen for verdipapirer i VPS var 54,9 millioner kroner i gjennomsnitt per dag i 2014. Oppgjørsbeløpet oversteg 300 millioner kroner to ganger i 2014; 13. mai med 391 millioner kroner og 3. juni med 341 millioner kroner. Oppgjørsbeløpet var under 20 millioner kroner på 49 av de 243 oppgjørsdagene. Det laveste oppgjørsbeløpet var 3,2 millioner kroner 17. november. Figur 3.3 viser oppgjørsbeløpet i derivatoppgjøret og oppgjøret for låneordningen hver måned i 2014.

3.6 Valutaoppgjøret i CLS Bank

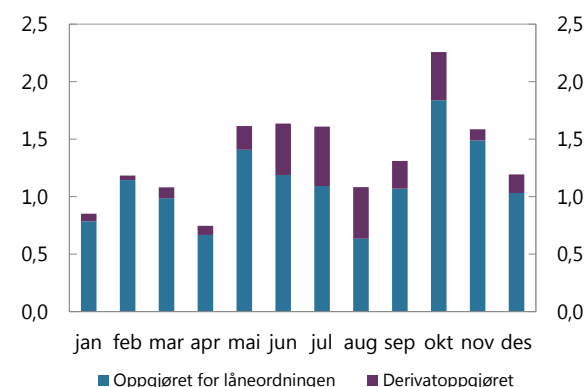
Innbetalingene i kroner til CLS Banks konto i NBO var 7,8 milliarder kroner i gjennomsnitt per dag i 2014. Dette er en økning fra 7,0 milliarder kroner i 2013. Figur 3.4 viser de samlede innbetalingene til CLS Bank per måned i 2014.

Av de totale innbetalingene var 3,2 milliarder kroner fra de fem korrespondentbankene på egne vegne, mens innbetalingene på vegne av klientbanker utgjorde 4,6 milliarder kroner. I 2013 var denne fordelingen av innbetalinger henholdsvis 2,5 og 5,0 milliarder kroner.

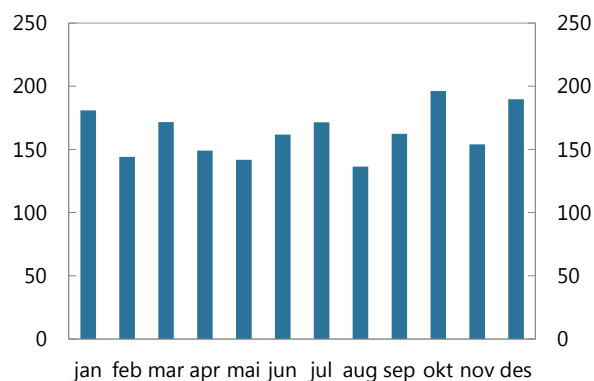
FIGUR 3.2 Verdipapiroppgjør i 2014. Per måned. Milliarder kroner

FIGUR 3.3 Derivatoppgjøret og oppgjøret for låneordningen i 2014. Per måned. Milliarder kroner

FIGUR 3.4 Innbetalinger til CLS i 2014. Per måned. Milliarder kroner

Figur 3.5 viser fordelingen i prosent mellom de fem korrespondentbankenes egne innbetalinger til CLS og innbetalingene på vegne av klientbankene i 2014.

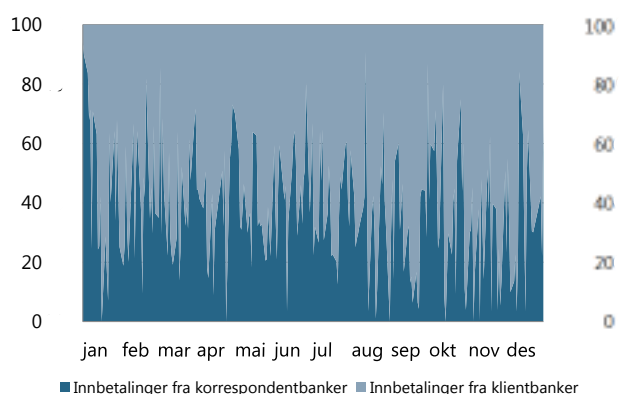
3.7 Nettingeffekten i oppgjørene

Nettingeffekten i oppgjør av avregningene fra NICS og valutaoppgjøret i CLS fremgår av figur 3.6. I 2014 var gjennomsnittlig omsetning per dag i NICS Netto på 157,3 milliarder kroner, mens summen av innbetalingene i oppgjøret av disse avregningene i NBO var på 10,8 milliarder kroner per dag. Det gir en gjennomsnittlig nettingeffekt på om lag 93 prosent.

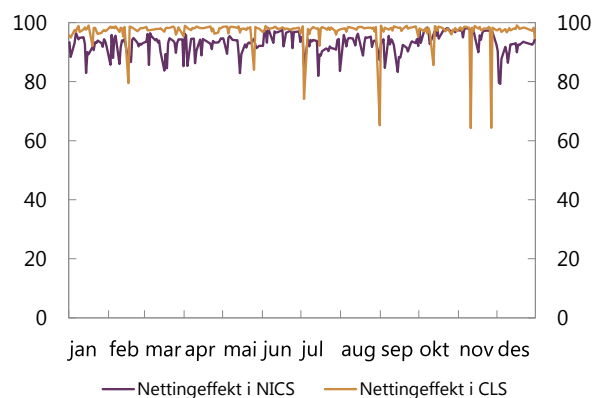
Den samlede verdien av kronehandlene som ble gjort opp i CLS i 2014, var 361 milliarder kroner per dag, mens innbetalingene til CLS Banks konto i NBO var 7,8 milliarder kroner. Dette gir en nettingeffekt på 97 prosent, som er om lag det samme som i 2013. Dagene med lav nettingeffekt i CLS sammenfaller med amerikanske høytidsdager. Dette er dager uten oppgjør av valutahandler med dollar, noe som normalt medfører lavere nettingeffekt.

Figur 3.6 viser nettingeffekten i oppgjør av avregningene fra NICS og valutaoppgjør i CLS hver dag i 2014.

FIGUR 3.5 Bankers innbetalinger til CLS i 2014. Fordeling i prosent

FIGUR 3.6 Nettingeffekt for NICS og CLS i 2014. Prosent

4 Sikkerhet for lån

4.1 Innledning

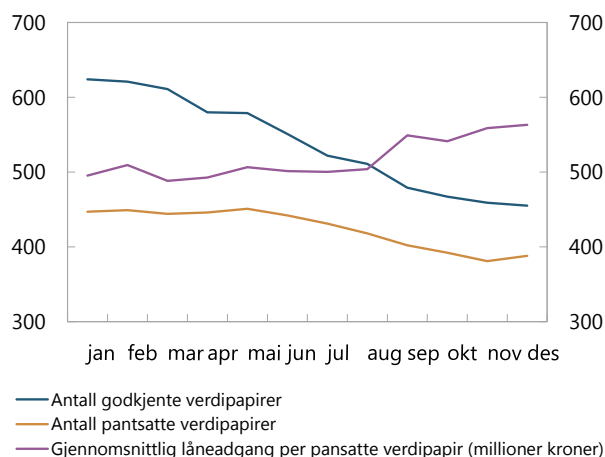
For å låne i Norges Bank må bankene stille sikkerhet som er godkjent av Norges Bank. De vanligste formene for sikkerhet er verdipapirer som pantsattes til fordel for Norges Bank, F-innskudd og innskudd i andre skandinaviske sentralbanker. Det stilles en rekke krav til kvaliteten i verdipapirer for at de skal kunne benyttes som pant. Muligheten for å låne i Norges Bank bidrar til å effektivisere betalingsoppgjørene.

4.2 Pantsettelse

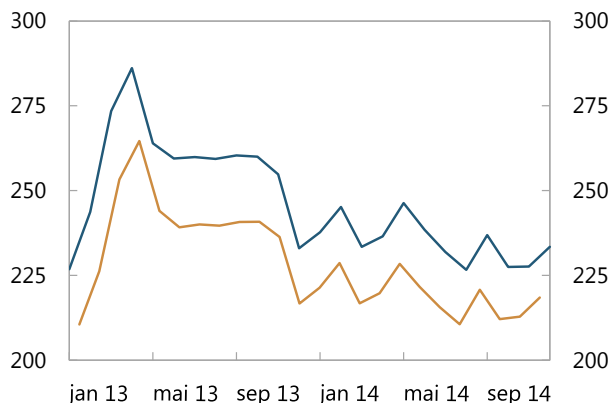
I løpet av 2014 mottok Norges Bank i gjennomsnitt 13 søknader per måned om godkjenning av verdipapirer og fondsandeler som pant. Dette er en kraftig reduksjon fra gjennomsnittet på 32 søknader per måned i 2013. Totalt ble 153 søknader behandlet i 2014, mot 378 i 2013. Av disse ble ni søknader avslått, mot 27 avslag i 2013. Reduksjonen i antallet søknader gjaldt hovedsakelig verdipapirer pantsatt i utenlandske verdipapirregistre, hvor det var 67 søknader i 2014, mot 268 i 2013. For verdipapirer pantsatt i VPS var endringen i antallet søknader mindre, med 86 søknader i 2014 mot 110 i 2013.

Ved utgangen av desember 2014 var i alt 455 verdipapirer godkjent som sikkerhet for lån i Norges Bank, mot 621 i 2013. Av de godkjente verdipapirene var 388 benyttet som pant, mot 447 ved utgangen av 2013. Siden desember 2013 har antallet godkjente verdipapirer blitt redusert med 27 prosent, mens antallet pantsatte verdipapirer har blitt redusert med 13 prosent, se figur 4.1. Dermed økte andelen av de godkjente verdipapirene som faktisk ble benyttet som pant for lån, fra 72 prosent ved utgangen av 2013 til 85 prosent ved utgangen av 2014. Den gjennomsnittlige låneadgangen for hvert pantsatte verdipapir har i samme periode økt med 68 millioner kroner som tilsvarer en økning på 13 prosent. Dette har sammenheng med at antallet pantsatte verdipapirer har blitt redusert, mens den samlede låneadgangen har holdt seg stabil.

FIGUR 4.1 Godkjente og pantsatte verdipapirer. Gjennomsnittlig låneadgang i 2014. Antall og millioner kroner

FIGUR 4.2 Sikkerhetsstillelse og låneadgang 2013-2014. Milliarder kroner

4.3 Låneadgang

Låneverdien av bankenes samlede pantsettelse var 218 milliarder kroner ved utgangen av 2014, én milliard kroner høyere enn ved utgangen av 2013. For å redusere Norges Banks risiko avkortet markedsverdien av pantsatte verdipapirer når låneadgangen beregnes. Forskjellen mellom markedsverdi og låneverdi etter avkorting er vist i figur 4.2 for de to siste årene.

Ved utgangen av 2014 utgjorde gjennomsnittlig beløpsvektet avkorting 6,2 prosent av markedsverdien, mot 7,4 prosent ved utgangen av 2013. I oktober 2013 ble gjennomsnittlig avkorting redusert fra 8 prosent til 7 prosent. I april 2014 var det en ytterligere reduksjon til 6 prosent. Disse endringene har

sammenheng med at sammensetningen av pantet har endret seg. Pantsettelsen av verdipapirer utstedt av private foretak, samt verdipapirer med sikkerhet i eiendeler (ABS), som begge har høyere avkorting, har blitt redusert. På den andre siden har pantsettelsen av verdipapirer utstedt av stat og kommune, som har lavere avkorting, økt. I tillegg har pantsettelsen av verdipapirer utstedt i utenlandsk valuta, som får en tilleggsavkorting på fem prosent, blitt redusert.

4.4 Verdipapirregistre

Ved utgangen av 2014 utgjorde pantsettelsen i VPS 69 prosent av den totale pantsettelsen, mens pantsettelsen i utenlandske verdipapirregistre utgjorde 31 prosent. Pantsettelsen i VPS har økt med 5 prosentenheter, mens pantsettelsen i utenlandske verdipapirregistre er 5 prosentenheter lavere enn ved utgangen av 2013. Figur 4.3 viser utviklingen i pantsatte beholdninger i VPS og i utenlandske verdipapirregistre de to siste årene.

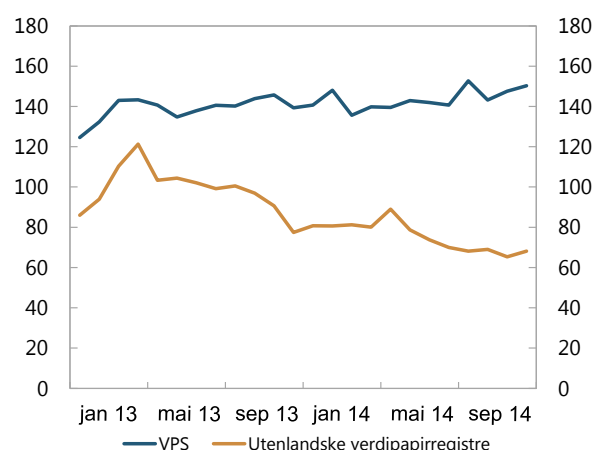
Låneverdier for pant registrert i VPS var 150 milliarder kroner ved utgangen av året, sammenlignet med 139 milliarder kroner året før. Tilsvarende var låneverdien 41 milliarder kroner i Euroclear, mot 37 milliarder kroner i 2013, og 27 milliarder kroner i Clearstream, mot 36 milliarder kroner i 2013.

Gjennom korrespondentbankavtalene mellom de skandinaviske sentralbankene godtar Norges Bank også verdipapirer som er pantsatt i Euroclear Sweden og VP Securities i Danmark som sikkerhet for lån. Ved utgangen av 2014 var ingen verdipapirer pantsatt i disse to registrene. Ordningen har vært lite brukt de to siste årene. I løpet av 2014 har bankene som benyttet seg av ordningen, trukket ut sine resterende beholdninger, og det er enighet mellom sentralbankene om å avvikle ordningen.

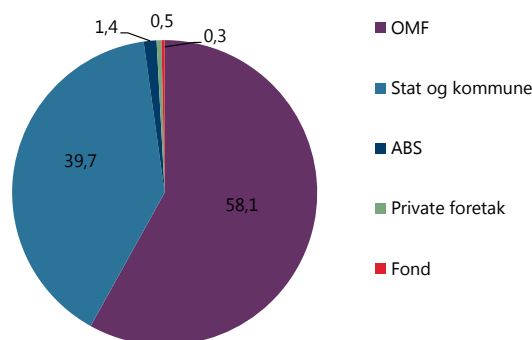
4.5 Fordeling av pant

Låneverdien av pantsettelsen, fordelt på ulike kategorier av verdipapirer, viser at obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) utgjør den største andelen av bankenes pantsettelse. Ved utgangen av 2014 utgjorde denne kategorien om lag 58 prosent av den samlede pantsettelsen, se figur 4.4. Denne andelen er syv prosentenheter lavere enn ved utgangen av 2013. Verdipapirer utstedt av stat og kommune utgjorde nærmere 40 prosent av den samlede pantsettelsen ved utgangen av 2014. Dette er ni prosentpoeng

FIGUR 4.3 Pant i Norge og i utlandet 2013-2014. Låneadgang. Milliarder kroner

FIGUR 4.4 Pantsettelsen fordelt på kategorier. Prosentandel av låneverdi

TABELL 4.1 Pantsettelsen fordelt på valuta. Prosentandel av låneverdi

Valuta	2014	2013	Prosentvis endring
NOK	72,0	68,6	5,1
USD	16,5	13,8	19,4
GBP	3,6	4,3	-17,3
EUR	2,9	6,3	-53,1
DKK	2,8	4,3	-35,0
SEK	1,8	2,1	-15,5
AUD	0,4	0,7	-43,5

høyere enn ved utgangen av 2013. Pantsettelsen av verdipapirer utstedt av private foretak og verdipapirer med sikkerhet i eiendeler (ABS) har blitt halvert fra 2013 til 2014, mens pantsettelsen av andeler i verdipapirfond har holdt seg tilnærmet stabil.

Andelen pantsatte verdipapirer utstedt i norske kroner utgjorde 72 prosent av den totale pantsettelsen ved utgangen av 2014, en økning på fem prosentenheter sammenlignet med 2013. Tabell 4.1 viser

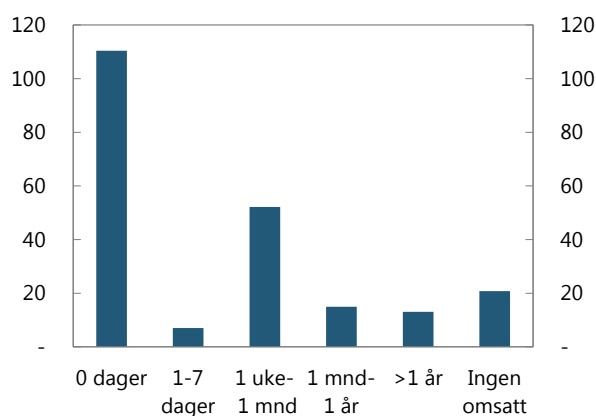
andelen pantsatte verdipapirer utstedt i utenlandsk valuta ved utgangen av 2013 og 2014, og den prosentvise endringen i løpet av 2014.

Blant de utenlandske valutaene er det høyest andel pantsettelse i *amerikanske dollar*. Denne andelen har økt gjennom 2014 og utgjorde ved utgangen av året i overkant av 16 prosent av den totale pantsettelsen. Kronesvekkelsen i desember førte til at låneadgangen fra verdipapirene utstedt i amerikanske dollar økte med om lag 10 prosent. Andelen pantsettelse i *euro* ble redusert i løpet av de to siste årene og utgjorde om lag tre prosent av den totale pantsettelsen ved utgangen av 2014, mot seks prosent i 2013 og 18 prosent i 2012. Pantsettelsen i *danske kroner* har variert mye i løpet av 2014 på grunn av store beholdningsendringer og tilsvarte om lag tre prosent av total pantsettelse ved utgangen av året. Dette er en reduksjon sammenlignet med 2013.

Pantsettelsen i *britiske pund* tilsvarte i overkant av tre prosent av den totale pantsettelsen, en liten reduksjon sammenlignet med 2013. Kronesvekkelsen i desember førte til en mindre økning i låneadgangen fra verdipapirene utstedt i britiske pund. Andelen pantsettelse i *australske dollar* og *svenske kroner* har holdt seg tilnærmet stabil gjennom 2014 på henholdsvis én prosent og to prosent av den totale pantsettelsen. Muligheten til å pantsatte verdipapirer i *japanske yen*, *sveitsiske franc* og *newzealandske dollar* ble ikke benyttet i 2014.

Hver dag beregner Norges Bank låneverdien for verdipapirene som er pantsatt som sikkerhet for lån,

FIGUR 4.5 Antall dager siden pant sist omsatt per 31.12.2014. Milliarder kroner

basert på markedsverdi og avkorting. Som grunnlag for beregningen mottar Norges Bank hver dag data om omsatt kurs og beregnet kurs på de pantsatte verdipapirene etter avtale med eksterne leverandører (VPS og Interactive Data). I tillegg beregnes en teoretisk kurs som benyttes dersom markedskursen ikke er oppdatert, eller dersom teoretisk kurs er lavere enn omsatt kurs.

Figur 4.5 viser antall dager siden omsatt kurs er registrert for verdipapirene pantsatt per 31. desember 2014 og fordelt på låneadgangen verdipapirene gir. Ved utgangen av 2014 hadde verdipapirer tilsvarende halvparten av låneadgangen i Norges Bank kurs fra samme dag. Nesten ti prosent av pantsettelsen er i verdipapirer som ikke har en markedskurs i henhold til regelverket. For slike verdipapirer benyttes en teoretisk kurs ved beregning av låneadgangen.

5 Kontohold for staten

5.1 Innledning

Norges Bank yter kontoholdstjenester for staten innenfor statens konsernkontoordning og statens gjelds- og likviditetsforvaltning. Tjenestene ytes på grunnlag av bestemmelsen om statens bankforretninger i sentralbankloven, og omfanget av tjenestene er regulert i avtaler mellom Norges Bank og Finansdepartementet.

5.2 Kontosystemet for staten

Ved utgangen av 2014 var i alt 974 kontoer knyttet til statens foliokonto. Av disse var 924 kontoer i statens konsernkontoordning og 50 kontoer i statens gjelds- og likviditetsforvaltning. Fordelingen mellom de ulike typene kontoer er vist i tabell 5.1.

Finansdepartementet betaler for de tjenester Norges Bank utfører. Prisene beregnes på grunnlag av kostnader for leveranser fra Norges Banks tjenesteleverandør for kontosystemet og interne kostnader i Norges Bank.

I 2014 var det i gjennomsnitt per dag om lag 130 milliarder kroner innestående på statens foliokonto. Det innestående beløpet varierte mellom 52 og 219 milliarder kroner.

Innestående på statens foliokonto er rentebærende. Rentesatsen fastsettes kvartalsvis og beregnes på grunnlag av markedsrenter i flere valutaer. For hele 2014 har renten på statens foliokonto vært null prosent. Figur 5.1 viser rentesatsen på statens foliokonto de fire siste årene sammen med rentesatsen på bankenes folioinnskudd i Norges Bank (styringsrenten).

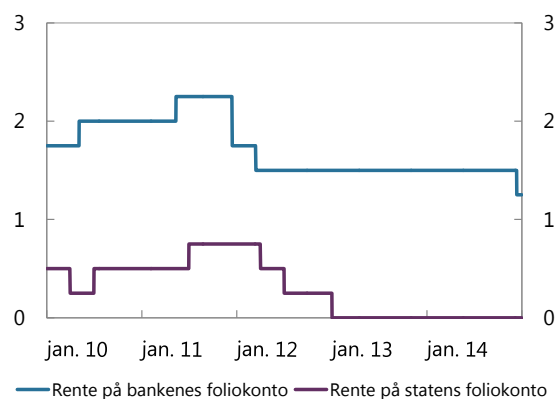
Figur 5.2 viser summen av daglig nettoomsætning på statlige virksomheters kontoer hos de seks bankene som utfører betalingstjenester for staten. Disse omsetningstallene overføres hver dag til kontosystemet for staten i Norges Bank. I tillegg vises omsetningen som daglig gjennomsnitt per måned. I omsetningstallene inngår også nettoposisjonene for endringer i statens gjeld gjennom verdipapiroppkjøret (VPO).

Direktoratet for økonomistyring inngikk i 2014 nye rammeavtaler med bankene om kontoholds- og

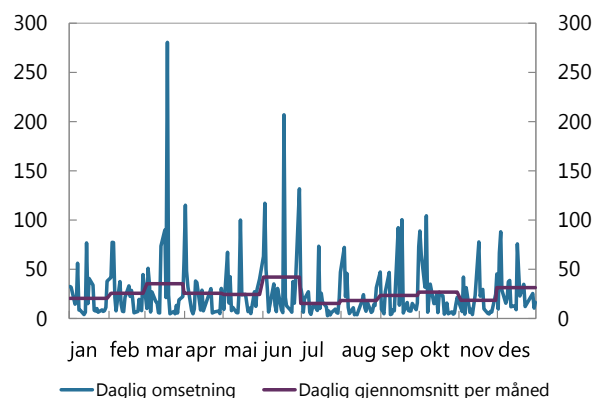
TABELL 5.1 Statlige kontoer i Norges Bank ved utgangen av året. Antall

Type konto	2014	2013	2012
Innbetalingskontoer	443	464	470
Utbetalingskontoer	350	371	379
Felles inn- og utbetalingskontoer	52	54	54
Statlige fond	77	79	86
Diverse	2	2	2
Statens konsernkontoordning	924	970	991
Kontolånsinnskudd og kontolån	28	30	30
Statens gjeldsforvaltning	6	5	5
Innbetalt sikkerhet rentebytteavtaler	16	15	16
Statens gjelds- og likviditetsforvaltning	50	50	51
Totalt antall kontoer	974	1 020	1 042

FIGUR 5.1 Rentesatser i Norges Bank 2010-2014. Prosent

FIGUR 5.2 Omsetningen på statlige kontoer i Norges Bank i 2014. Milliarder kroner

betalingstjenester for staten. Som følge av de nye avtalene skiftet en del statlige virksomheter bankforbindelse mot slutten av året.

Omsetningen på statlige kontoer i Norges Bank i 2014 var i gjennomsnitt 25 milliarder kroner per dag, om lag samme nivå som i 2013. Det var lavest omsetning tirsdag 22. juli med 2,8 milliarder kroner. Høyest omsetning var det 19. mars og 18. juni med henholdsvis 280 og 207 milliarder kroner. Dette var IMM-dager og de to siste forfallene i bytteordningen. Se også avsnitt 2.5 med omtale av omsetningen i NBO.